

İmam-Hatip Liselerinin Misyon, Vizyon ve Değerler Bağlamında Karşılaştırılarak Değerlendirilmesi

Naciye Emen¹

Gülşah Polat²

Rüyam Küçüksüleymanoğlu³

Özet

Stratejik planlama kavramı, uzun vadeli amaç ve hedeflere ulaşmak için geliştirilen geniş bir planlama türüdür. Misyon, gelecekte elde edilecek hedefe yönelik misyon ve kararlılığın bir ifadesidir ve “biz neyiz?” sorusunun cevabıdır. Vizyon, gelecek için ulaşılabilir amaç ve hedefleri ifade eder. Örgütsel değerler, stratejik planlar geliştirilirken dayanması gereken davranış ilkeleri ve kurallarıdır. Örgütsel vizyon, misyon ve değerlerin belirlendiği aşamalar, stratejik planlamanın temelini oluşturan kritik süreçlerdir. Bu çalışmanın amacı İmam-Hatip liselerinde vizyon, misyon ve değer ifadelerinin analiz edilmesidir. Bu amaca ulaşmak için Bursa ili Osmangazi ilçesinde 11 İmam-Hatip Lisesinin misyon, vizyon ve temel değer ifadeleri toplanmış ve analiz edilmiştir. Araştırma betimsel tarama modelindedir. Veri analizinde vizyon, misyon ve temel değer ifadeleri çözümlenirken içerik analizi ve betimsel istatistikler kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; İmam-Hatip Liseleri misyon ifadelerinde en çok “dini becerilerle donatılmış bireyler yetiştirmek” ifadesine vurgu yapılırken; vizyon ifadelerinde “din konusunda toplumu aydınlatan kurum olmak”, temel değer ifadelerinden ise en çok “sürekli gelişim, din eğitimi, güven, başarılı olma ve sevgi” ifadelerine odaklanılmıştır. En az ise “yardımsever, kardeşlik, eleştirel düşünceye sahip olma ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlılık” ifadelerine yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Stratejik planlama, misyon, vizyon, temel değerler, İmam-Hatip Liseleri

Comparison of Imam-Hatip High Schools in the Context of Mission, Vision and Values

Abstract

The concept of strategic planning is a broad type of planning developed to achieve long-term goals and objectives. The mission is an expression of mission and determination towards the goal to be achieved in the future and is the answer to the question “what are we for? for the organization. Vision refers to the achievable goals and objectives for the future. Organizational values are the principles and rules of conduct which should be based upon while developing strategic plans. The stages at which organizational vision, mission and values are determined constitute critical processes underlying strategic planning. The aim of this study is to analyze vision, mission and value expressions in imam hatip high schools. In order to achieve this aim, 11 Imam-Hatip High Schools in Bursa Osmangazi district mission, vision and basic value statements were collected and analyzed. The research is a descriptive survey model. In data analysis, content analysis and descriptive statistics were used to analyze vision, mission and basic value expressions. According to the findings; in the mission statements of Imam-Hatip High Schools, educating individuals equipped with religious skills was emphasized. In the vision statements, being an institution that enlightens the society about religion has come forward. Among the expressions of value, the focus was on continuous development, religious education, trust, success and love. The least emphasized values are libertarian, successful, dependent on national and spiritual values, reading, valuing art, problem solving, helpful, open to critical thinking.

Keywords: Strategic planning, mission, vision, basic values, Imam-Hatip High Schools

¹ Okul Müdürü, Demirtaş İsmail Hakkı Bursevi Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Osmangazi, Bursa, Türkiye.

² Fen Bilgisi Öğretmeni, Niyazi Mısıri Anadolu İmam Hatip Lisesi, Osmangazi, Bursa, Türkiye.

³ Doç. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi Anabilim Dalı, Bursa, Türkiye.

E-posta: ruyamk@uludag.edu.tr

Giriş

Stratejik planlama, uzun vadeli amaç ve hedeflere ulaşmak için geliştirilmiş, kapsamı geniş olan bir planlama türüdür (Küçüksüleymanoğlu, 2008; Gülşen, 2013). Stratejik planlama bir örgütün günlük faaliyetlerini yönlendirerek, örgüte bir anlam katarken, örgütün değerlerini, mevcut durumunu ve çevresini değerlendirip, bu faktörleri örgütün arzulan gelecek durumu ile ilişkilendirmektedir (Gürer, 2006). Örgütlerin çevresinde belirsizliklerin artması stratejik planlamanın önemini artırırken, çevredeki değişimleri anlamasına da yardımcı olmaktadır. Örgütsel etkililiğin artması için çözümler üreten örgütler için etkili ve uygulanabilir bir stratejik planlama gereklidir (Yolcu, 2014).

Türkiye’de 2003 yılında yürürlüğe giren 5018 sayılı “Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu” ile bazı kamu kurum ve kuruluşlarında pilot olarak stratejik planlama uygulamasına başlanmış, 2006 yılında çıkarılan “Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik” gereği tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca stratejik plan hazırlanması yasal zorunluluk haline gelmiştir (DPT, 2006). Milli Eğitim Bakanlığı da bu doğrultuda 2006/55 ve 2010/14 sayılı genelgeler ile 2010 yılından itibaren tüm okul ve kurumlarda stratejik plan hazırlanması ve uygulanması sürecini başlatmıştır. Bu uygulama tüm okullarda yürütülmekte ve sürecin ilk aşamasında Planlı Okul Gelişim Modeli ile her kademe ve türdeki okullarda, okul gelişimi yönetim ekibinin (OGYE) kurulması, stratejik plan ve okul gelişim planının hazırlanması, okul gelişim planının uygulanması, gözden geçirilmesi, biçimlendirici değerlendirme, düzeltilmiş okul gelişim planının uygulanması ve okul gelişim raporunun hazırlanması (MEB, 2007) aşamaları kurgulanıp uygulanmıştır. Sürecin ikinci basamağında ise stratejik planlama mantığına uygun olarak okulların misyonunun, vizyonunun, değerlerinin ve bunlara bağlı olarak da stratejik amaç ve hedeflerinin belirlenerek eylem planlarının hazırlanması aşamasına geçilmiştir.

Misyon, bir örgütün varlık nedeni, örgütün varlığını sürdürmesini sağlayan amaçlar ve onu diğerlerinden ayıran özelliklerdir (DPT, 2006; MEB, 2007). Misyon kavramı örgütün ya da uygulanan programların neyi, kimin için yaptığını ifade eden somut ve ölçülebilir özelliğe sahip, “niçin varız?” sorusunun yanıtıdır. Bu anlamda misyon ifadesi ile örgütsel kimlik belirlenir ve bu kimlik tüm paydaşlar ve kamu oyu ile paylaşılır. Stratejik planlama örgütlerin misyonu çerçevesinde yapılır. Misyon, örgütün sunduğu tüm hizmet ve etkinlikleri kapsayan bir şemsiye kavramdır. Türkiye’deki tüm okulların ana çerçeve misyonu, yasalarla belirlenmiştir. 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ve MEB ortaöğretim kurumları yönetmeliğine göre İmam-Hatip Liseleri; ortaöğretim kurumlarının genel amaçlarının yanı sıra, “imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca açılan ortaöğretim sistemi içinde, hem mesleğe hem yüksek öğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır” ve Kuran kursu öğreticiliği, hatiplik gibi dini hizmetleri yerine getirecek bireyleri yetiştirir (MEB, 2017).

Vizyon, sahip olunan değerlerin anlam ve yansıması ile zihinde çizilen bir tablo (Özden, 2008); örgüte ilişkin düşünülen geleceği tasarlayabilme (Erçetin, 2000); örgütün gelecekte ne olacağına ilişkin stratejik bir

bakış ve kurgulama (Balcı, 2005) olarak tanımlanabilir. Her örgütün vizyonu kendine özgü ve diğerlerinden farklı bir özelliğe sahip olmalı, geleceğe yönelik olarak örgütün iç ve dış çevresinde yapılması düşünülen tüm faaliyetler göz önünde bulundurulup, değerlendirilmelidir. Vizyonun, örgütün tüm paydaşları tarafından anlaşılması, paylaşılması sağlanmalıdır. Vizyon kamuoyunda örgütün kültürü hakkında bir fikir oluşturmaya yardımcı olmalıdır (Eren, 2005). İyi ifade edilmiş bir vizyon bildirimi kısa, akılda kalıcı, ilham verici, iddialı ve gelecekteki başarıları tanımlayıcı olmalıdır (DPT, 2006; MEB, 2007; Küçüksüleymanoğlu, 2008). Bir eğitim örgütünün vizyonu; ideal gelecekte olacak ve olması gereken eğitimin resmini, imajını ya da düşüncesini tasvir eder. Eğitim kurumları için hazırlanan vizyon ifadelerinin temel işlevi örgütün insan kaynaklarını motive etme, güçlendirme-geliştirme, takım çalışmasını sağlama, karara katılımı, eğitim kurumunun gelişimini sağlayacak kararların alınmasını teşvik etme ve bütün iş görenlerin enerjilerini okulun gelişmesine odaklandırmadır (Durukan, 2006).

Değerler düşünme biçimini, davranışları olaylar karşısındaki tepkileri belirleyen örgüte özgü özelliklerdir. (Kılıç, 2010: 83). İyi ifade edilmiş bir değerler bildirimi temel ilke ve inançları açık, kesin bir dille ortaya koyarak çalışanların işlerini en iyi şekilde yapacakları şartlara ilişkin temel düşünceyi belirtmeli; örgütün vizyonunu gerçekleştirmesini sağlayacak sistem ve süreçleri desteklemelidir (DPT, 2006). Değerler, iyi ve kötünün ölçütü olarak davranışların, kararların, grup ilişkilerinin, insan ilişkilerinin, örgütsel davranışın, ast-üst ilişkilerinin, örgüt-çevre ilişkilerinin ve daha birçok konunun temel belirleyicisi konumundadır (Yılmaz, 2008). Değerler, örgütün karakterini belirleyip, iç paydaşlara misyon ve aidiyet duygusu sağlarken, yöneticilerin davranışlarına da rehberlik etmektedir (Irby, Brown ve Yang, 2006). Değerler, okulun örgütsel ikliminden ve kültüründen beslenmektedir. Okul yöneticilerinin ve çalışanların, okul hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik çalışmalarını yürütürken onlara yol gösteren, tüm çalışanların benimsediği değerler, inançlar ve düşünceler sistemi, o okulda paylaşılan değerler kurum kültürü olarak kabul edilmektedir (MEB, 2007). İmam-Hatip Liselerinin kuruluş amacı bağlamında dinî eğitimin diğer okullara göre ön planda olduğu düşünülürse değer kavramının bu okullarda daha da öne çıkması beklenmektedir.

Misyon, vizyon ve değerlerin belirlenmesi örgütün yönünü belirleyen, stratejik yönetim ve stratejik planlamanın en önemli aşamalarından biridir. Çünkü stratejik yönetim ve onun bir parçası olan stratejik planlama bir örgütün ne olduğu, ne yaptığı ve nasıl yaptığı, yani örgütün amaç ve hedeflerine nasıl ulaşılacağını gösteren çabalar bütünüdür (Bryson, 2004). Dolayısıyla örgütü geleceğe taşıyacak stratejilerin belirlenmesinde, örgütün misyon, vizyon ve değerleri oldukça önemlidir.

Dinî eğitim almış kişilerin ve nitelikli imam-hatiplerin yetişmesi amacıyla açılmış olan İmam-Hatip Liseleri, kurulduğu günden günümüze kadar amaçları, yapısı, programları, öğrencileri ve mezunları açısından genel eğitim sistemi içerisinde en çok tartışılan kurumlardan biri olmuştur. Bu tartışmalar genelde siyasi ve ideolojik olduğu için alınan kimi karar ve uygulamalar nesnellikten, bilimsellikten, pedagojik, geniş tabanlı ve katılımcı olmaktan uzak olmuştur.

Tüm bu tartışmalar eşliğinde İmam-Hatip Liseleri bazen kapanma noktasına gelse de şu anda okul ve öğrenci sayısı itibariyle artış göstermiş (605 okul ve 627503 öğrenci) (MEB, 2019); bu okullarda toplumun, ebeveynlerin ve öğrencilerin beklentilerine cevap verecek süreçler tasarlanıp uygulanmıştır. Toplumun bu okullara rağbet göstermesinin temel gerekçelerinden biri, dini hassasiyetlerini örgün eğitimde karşılayan ve alternatifi olmayan tek kurum olmasıdır. İmam-Hatip Liselerinin Türk eğitim sistemi içerisindeki yeri, kuruluş amacı ve toplumun beklentileri dikkate alınarak stratejik planlama çalışmaları yapılması kaçınılmaz olmuştur. Bu çerçevede stratejik planlama sürecinde yer alan misyon, vizyon ve değer ifadeleri İmam-Hatip Liseleri için daha büyük önem kazanmıştır.

İlgili literatür incelendiğinde farklı türdeki eğitim örgütlerinin misyon, vizyon ve değer ifadelerinin analizine yönelik çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (Aydın, 2002, 2008; Kıncal ve Işık, 2005; Sezgin, 2006; Morphew ve Hartley 2006; Yılmaz, 2006, 2007, 2008; Arslan, 2007; Turan ve Aktan, 2008; Abelman ve Dalessandro, 2008; Özdem, 2011; Altinkurt&Yılmaz, 2011; Yılmaz& Altındağ, 2011;) İmam-Hatip Liselerine yönelik bu tür bir çalışmanın olmaması dikkat çekmiştir.

Bu araştırmanın temel amacı, İmam-Hatip Liselerinin stratejik planlarında yer alan vizyon, misyon ve değer ifadelerinin karşılaştırılmalı olarak incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

1. İmam-Hatip Liselerinin vizyon, misyon ve değerleri nelerdir?
2. İmam-Hatip Liselerinin vizyon, misyon ve değer ifadeleri ne sıklıkta kullanılmaktadır?
3. İmam-Hatip Liselerinin vizyon, misyon ve değer ifadeleri birbirleri ile hangi yönleriyle benzerlik ve farklılık göstermektedir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı temel alınmış, araştırmanın deseni, durum çalışması olarak tanımlanmıştır. Durum çalışması, olgu/olay ile içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirlenmediği ancak bir olgunun/olayın kendi gerçek yaşam ortamında derinlemesine incelenmesine olanak veren görgül bir araştırma deseni olarak tanımlanmaktadır (Subaşı ve Okumuş, 2017). Araştırmaya dahil olan İmam-Hatip Liselerinin her biri bir durum olarak ele alınmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analiz kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Bursa ili Osmangazi ilçesindeki 11 İmam-Hatip Lisesi oluşturmuştur. Araştırmanın örneklemini oluşturan okullarla ilgili bilgiler aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 1

Araştırmadaki Okulların Özellikleri

OKUL	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETMEN SAYISI	FİZİKSEL KOŞULLARI	ÖĞRETİM ŞEKLİ
Şehit Jandarma Er Selim Koçdemir Anadolu İmam- Hatip Lisesi	568	57	Derslik :24 BT Sınıfı : ✓ Kütüphane : ✓ Fen Laboratuvarı : ✓(3 adet) Konferans Salonu : ✓	Tam Gün ✓
Nizam Karasu Anadolu İmam-Hatip Lisesi	1384	102	Derslik :60 Resim Sınıfı : ✓ BT Sınıfı : ✓ Kütüphane : ✓(2 adet) Fen Laboratuvarı : ✓(3 adet) Konferans Salonu : ✓(2 adet) Atölye-İşlik : ✓	Tam Gün (Proje Okulu)
Demirtaş İsmail Hakkı Bursevi Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi	844	47	Derslik :27 Fen Laboratuvarı : ✓ Kütüphane : ✓ Kantin : ✓	Tam Gün
Osmangazi Ali Osman Sönmez Anadolu İmam-Hatip Lisesi	799	31	Derslik :24 Kütüphane : ✓ Fen Laboratuvarı : ✓(2 adet) Konferans Salonu : ✓ Atölye-İşlik : ✓ Kantin : ✓ Spor Salonu ✓	Tam Gün
Mıhraplı Abdulkadir Can Anadolu İmam-Hatip Lisesi	879	79	Derslik:33 Kütüphane: ✓ Fen Laboratuvarı: ✓ Konferans Salonu: ✓ Kantin: ✓	İkili Öğretim

Tablo 1 (Devamı)

Araştırmadaki Okulların Özellikleri

Şeyh Edebali Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi	631	35	Derslik :35 Fen Laboratuvarı : ✓(2 adet) Konferans Salonu: ✓ Kantin: ✓ Spor Salonu: ✓ Revir : ✓	Tam Gün
Mehmet Zahit Kotku Anadolu İmam Hatip Lisesi	481	37	Derslik :19 Kütüphane : ✓ Konferans Salonu: ✓	İkili Öğretim
Uluslararası Murat Hüdavendigâr Anadolu İmam-Hatip Lisesi	391	36	Derslik :30 BT Sınıfı : ✓ Kütüphane : ✓ Fen Laboratuvarı : ✓(3 adet) Konferans Salonu : ✓ Atölye-İşlik : ✓(4adet) Kantin : ✓ Spor Salonu : ✓ Revir: ✓ Müzik Sınıfı : ✓ Resim Sınıfı : ✓ Yemekhane : ✓ Yatakhane: ✓	Tam Gün(Proje Okulu)
Niyazi Mısri Anadolu İmam-Hatip Lisesi	309	30	Derslik :14 Kütüphane : ✓ Fen Laboratuvarı : ✓ Konferans Salonu: ✓ Kantin: ✓ Spor Salonu: ✓ Yemekhane : ✓	Tam Gün
Bursa Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Anadolu İmam-Hatip Lisesi	450	10	Derslik :44 Kütüphane : ✓ Konferans Salonu: ✓ Atölye-İşlik : ✓(10 adet)	Tam Gün

Tablo 1 (Devamı)

Araştırmadaki Okulların Özellikleri

Cem Sultan Anadolu İmam-Hatip Lisesi	550	59	Derslik :25 BT Sınıfı: ✓ Kütüphane : ✓ Fen Laboratuvarı : ✓(2 adet) Resim Sınıfı: ✓ Atölye: ✓ (2 adet) Kantin:✓ Spor Salonu: ✓ Yemekhane : ✓	Tam Gün
---	-----	----	--	---------

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu çalışmada Osmangazi ilçesinde bulunan İmam-Hatip Liselerinin misyon, vizyon ve değerleri ile ilgili veriler öncelikle web sayfaları aracılığıyla elde edilmeye çalışılmıştır. Ancak çoğu okulun web sayfasının bulunmaması ya da yeterli bilginin yer almaması nedeniyle, okullar ziyaret edilerek okul yöneticilerinden vizyon, misyon ve değerler doküman olarak alınmıştır. Araştırmanın verileri Mart- Mayıs 2019 tarihleri arasında toplanmıştır. Araştırmada analiz tekniği olarak anlamsal içerik analizi kullanılmıştır. Okulların misyon, vizyon ve değer ifadeleri içerik analizi yöntemiyle incelenmeye çalışılmıştır. Ayrı ayrı dosyalarda yazılan vizyon, misyon ve değer ifadeleri ana temalar oluşturularak frekansları çıkarılmıştır. Frekansları çıkarılan ifadelerin birbirlerine en yakın olanları kategorize edilerek alt temalar oluşturulmuştur. Temalar belirlenirken farklı öğelerin aynı temada yer almamasına, temaların ayırt edici olmasına, bir öğenin farklı temalar altında yer almamasına dikkat edilmiştir (Bilgin, 2006). Araştırmacılar bu işlemleri birbirinden bağımsız olarak yapmışlardır. Böylece araştırmada kodlama güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır (Başfıncı, 2008). Daha sonra bir araya gelen araştırmacılar, farklı temalar altında değerlendirdikleri görüşler üzerinde fikir birliğine varmışlardır.

Araştırmanın güvenilirliği “Güvenirlilik = Görüş birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100” formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Araştırmacı ve uzman arasındaki güvenirlilik oranları misyon için % 98, vizyon için % 94, değerler için % 87 olarak bulunmuştur. Güvenirlilik koşulu olarak % 70 ve üzerindeki değerler yeterli görüldüğü için bu çalışmanın güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

Bulgular

Bu kısımda okulların misyon, vizyon ve değer ifadeleri ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. İncelenen 11 İmam-Hatip Lisesinin stratejik planında yer alan misyon ifadelerinin çözümlenmesi Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Okulların Misyonları ile İlgili Çözümleme

İfadeler	Yüzde(%)	Frekans
Dini becerilerle donatılmış bireyler yetiştirmek	54,5	6
Kültürel mirasa saygı duyan bireyler yetiştirmek	45,5	5
Özgüven sahibi bireyler yetiştirmek	45,5	5
Milli ve manevi değerlere bağlı bireyler yetiştirmek	45,5	5
Ahlaklı bireyler yetiştirmek	36,4	4
Saygılı bireyler yetiştirmek	36,4	4
Özgürlükçü bireyler yetiştirmek	27,3	3
Başarılı bireyler yetiştirmek	27,3	3
Mutlu bireyler yetiştirmek	18,2	2
Üreten bireyler yetiştirmek	18,2	2
Duyarlı bireyler yetiştirmek	18,2	2
Donanımlı bireyler yetiştirmek	18,2	2
İletişime açık bireyler yetiştirmek	18,2	2
Araştıran bireyler yetiştirmek	18,2	2
Açık fikirli bireyler yetiştirmek	18,2	2

Stratejik planlarda en fazla yer alan misyon ifadesi; “dini becerilerle donatılmış bireyler yetiştirmek” (f=6, % 54,4) olmuştur. Ayrıca “kültürel mirasa saygı duyan” (f=5, % 45,5), “özgüvenli” (f=5, % 45,5), “milli manevi değerlere bağlı “ (f=5, % 45,5) bireyler yetiştirmek yine en çok kullanılan ifadeler olmuştur. Öte taraftan “mutlu, üreten, duyarlı, donanımlı, iletişime açık, araştıran ve açık fikirli bireyler yetiştirmek” ise en az kullanılan misyon ifadeleridir.

Okulların stratejik planlarında yer alan ve örgütün neyi başarmak istediğini ve gelecekte neyi hedeflediği ile ilgili düşünceleri yansıttığını gösteren vizyonların çözümlenmesi Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Okulların Vizyonları ile İlgili Çözümleme

İfadeler	Yüzde(%)	Frekans
Din konusunda toplumu aydınlatan kurum olmak	90,9	10
Topluma öncülük eden bir kurum olmak	72,7	8
Kültürel açıdan etkin bireyler yetiştiren bir okul olmak	54,4	6
Model okul-tercih edilen okul olmak	45,5	5
İnançlı bireyler yetiştiren okul olmak	36,3	4

Tablo 3 (Devamı)

Okulların Vizyonları ile İlgili Çözümleme

Kültürel mirasa değer veren bireyler yetiştirmek	36,3	4
Bilimsel düşünen bireyler yetiştiren okul olmak	36,3	4
Ahlaklı bireyler yetiştiren bir kurum olmak	36,3	4
İbadet esasları ile ilgili işleri yürüten din görevlileri yetiştiren kurum olmak	36,3	4
Hayatı yorumlayabilen bireyler yetiştiren okul olmak	27,3	3
Okuyan bireyler yetiştiren bir okul olmak	27,3	3
Sanata değer veren vatandaşlar yetiştiren okul olmak	27,3	3
Problem çözebilen bir okul olmak	27,3	3
Değişime ve yeniliklere açık okul olmak	18,9	2

Vizyonları incelenen okullarda en çok yer alan “din konusunda toplumu aydınlatan bir kurum olmak” (f=10, % 90,9) ifadesidir. Bu ifade incelenen 11 okulun 10 tanesinin vizyonunda bulunmaktadır. Bunu “topluma öncülük eden bir kurum olmak” (f=8, % 72,7), “kültürel açıdan etkin bireyler yetiştiren bir okul olmak” (f=6, % 54,4) ve “ifadeleri takip etmektedir. En az kullanılan ifadeler ise “problem çözebilen ve sanata değer veren vatandaşlar yetiştiren okul olmak, değişim ve yeniliklere açık okul olmak” ifadeleridir.

İmam-Hatip Liselerinin stratejik planlarında bulunan değerler incelendiğinde gerçekleştirilen çözümleme Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4

Okulların Değerleri ile İlgili Çözümleme

İfadeler	Yüzde (%)	Frekans
Sürekli gelişim	100	11
Din eğitimi	100	11
Güven	100	11
Başarılı olma	100	11
Sevgi	100	11
Öğrenmeyi öğrenen	63,6	7
Bilimsellik	63,6	7
Yenilikçi	54,5	6
Sorumlu	45,5	5

Tablo 4

Okulların Değerleri ile İlgili Çözümleme

İşbirlikçi	45,5	5
Üreten	45,5	5
Ahlaklı	36,3	4
Özgür	36,3	4
Hoşgörülü	36,3	4
Milli ve manevi değerlere sahip çıkan	36,3	4
Saygı	36,3	4
Yaratıcı	36,3	4
Değişime açık	36,3	4
Şeffaflık	27,3	3
Donanımlı olma	27,3	3
Katılımcı	27,3	3
Çalışkan	27,3	3
Dürüst	27,3	3
Planlılık	27,3	3
Problem çözebilen	27,3	3
Erdemli	27,3	3
Adalet	27,3	3
Empati	27,3	3
Yardıms sever	18,9	2
Kardeşlik	18,9	2
Eleştirel düşünceye sahip olma	18,9	2
Atatürk ilke ve inkılapları	18,9	2

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere en çok vurgulanan temel değerler “sürekli gelişim” (f=11, % 100), “din eğitimi” (f=11, % 100), “güven” (f=11, % 100), “başarılı olma” (f=11, % 100) ve “sevgi” (f=11 % 100)’dir. En az vurgulanan değerler ise “yardıms severlik, kardeşlik, eleştirel düşünme ve Atatürk milliyetçiliği”dir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada İmam-Hatip Liselerinin stratejik planlarında bulunan misyon, vizyon ve temel değer ifadelerinin analiz edilmesi amaçlanmıştır. İncelenen okulların önemli bir kısmının vizyon ve misyon ifadeleri birbirine çok benzer ifadelerle yazılmıştır. Bunun en temel nedeninin okullarda stratejik planlama çalışmaları yürütülürken kavramların ayrımlarının çok iyi bilinmemesi, başka bir kurumun misyon, vizyon ve değer ifadelerinin üzerinde çalışılmadan kopyala-yapıştır yöntemiyle aktarılması ya da okulların misyon, vizyon ve değer ifadelerinin genellikle çoğulcu bir paydaş katılımı yerine yöneticiler veya birkaç kişilik küçük kapalı gruplar tarafından yazılmış olması olabilir diye düşünülmektedir. Ancak, her kurumun kendine özgü nitelikleri, örgüt kültürü, iklimi vardır ve bunlar o kurum hakkında bilgi verici niteliktedir. Bu nedenle misyon ifadeleri farklı, kendine özgü ve örgütsel özellikleri tanıtıcı olmalıdır. Misyon ifadelerinde genellikle okulların yaptıkları belirtilmiş ancak ne, nasıl ve kimin için yaptığı ile ilgili bilgilere ulaşılamadığı saptanmıştır. Oysa İmam-Hatip Liseleri misyonlarını yasal düzenlemelerle kuruma verilmiş görev ve yetkiler çerçevesinde özlü, açık ve çarpıcı şekilde ifade etmelidir.

Çalışmanın sonucunda misyon olarak en fazla yer bulan “dini becerilerle donatılmış bireyler yetiştirmek” ifadesinin İmam-Hatip Liselerinin imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dinî hizmetlerin yerine getirilmesine kaynaklık edecek gerekli bilgi ve becerilerin kazandırılması amacıyla kurulmuş olması gerçeği ile örtüştüğü saptanmıştır. Ayrıca “dini becerilerle donanmış ahlaklı bireyler yetiştirmek” ifadelerinin başta ebeveynler olmak üzere özellikle de toplumun muhafazakar kesimi için ilgi çekici olabileceği düşünülmektedir.

Ortaöğretim kurumlarının amaçlarından olan “öğrencileri bedenî, zihnî, ahlâkî, manevî, sosyal ve kültürel nitelikler yönünden gelişmiş, demokrasi ve insan haklarına saygılı, öz güven ve sorumluluk sahibi, bilgi üretebilecek yabancı dil, teknoloji okuryazarlığı, yaşam boyu öğrenme” gibi çok önemli yetkinliklerin İmam-Hatip Liselerinin çok büyük bir çoğunluğunun misyon ifadelerinde yeterince yer almadığı düşünülmektedir. Oysa günümüzde okullardan, eleştirel düşünen ve öğrenmeyi öğrenmiş bireyler yetiştirmeleri (Özden, 2002; Karşlı, 2003; Turan, 2003; Oktay ve Esmer, 2008) ve bilginin sürekli olarak yeniden üretildiği, öğretmen ve öğrencinin de bilginin üretilmesi sürecinde aktif rol üstlendiği kurumlar olmaları beklenirken, İmam-Hatip Liselerinin birçoğunun bunlara ya hiç yer vermemiş ya da çok az yer vermiş olması düşündürücüdür. Bununla birlikte İmam-Hatip Liselerinin aynı zamanda birer meslek lisesi olduğu göz önünde bulundurulduğunda “din hizmetlerini organize edip icra edebilen bireyler yetiştirmek” gibi bir misyon ifadesinin hiçbir okulun stratejik planında yer almayışı da en büyük eksikliklerden biri olarak düşünülmektedir.

İmam-Hatip Liselerinin vizyon ifadelerinin çözümlenmelerinde en sık “din konusunda toplumu aydınlatan kurum olmak” (% 90,9) ifadesine rastlanmaktadır. Çalışmada yer alan okulların vizyon ifadelerinin büyük bir kısmının iç ve dış paydaşlar ve yararlanıcılar dikkate alınarak oluşturulduğu görülmektedir. Ancak

vizyon ifadelerinin üzerinde düşünülmeden oluşturulduğu da görülmektedir. Vizyon ifadeleri mevcut durumda var olan ve sorun teşkil eden durumların gelecekte düzeltilmesi amaçlı ifadeler olduğu için, örneğin “din konusunda toplumu aydınlatan kurum olmak veya topluma faydalı bir okul olmak” ifadesi çok olumsuz bir duruma işaret etmektedir. Eğer vizyon kurumun gelecekte olmak istediği nokta ile ilgili bir durumu anlatıyorsa bu ifade, kullanıldığı okula dair “din konusunda toplumu aydınlatamadığı veya toplumun gerçeklerinden uzak olunduğu” şeklinde yorumlara yol açabilir. Benzer şekilde “değişime ve yeniliklere açık olmak, problem çözebilen, bilimsel düşünen, sanata değer veren, okuyan, Atatürk ilke ve inkılablarını özümsemiş, her türlü farklılıklara saygı duyan, ders dışı etkinlikleri destekleyen” gibi ifadeler okulların mevcut durumları hakkında olumsuz özelliklere işaret ederken bir taraftan da iyi ifade edilmiş vizyon özelliklerini taşımakta olup gelecekteki başarıları ve ideal olanı arzulamak olarak değerlendirilebilir.

Araştırma sonuçlarına göre kimi okullarda uygun şekilde yazılmayan vizyon ifadelerinde genellikle kavramlar birbirine karıştırılarak, vizyon yerine misyon veya değer ifadeleri yazılmış ya da daha çok gelecekte beklenenin belirtildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra okulların vizyon ifadelerinde en çok yer verdikleri “model okul olmak”, “inançlı bireyler yetiştiren okul olmak” vizyonları tam olarak gelecekteki durumu yansıtmamaktadır. Çünkü okulların model okul olmak ve inançlı olmakla neyi kastettikleri net değildir. Bu anlamda bazı vizyon ifadeleri, açık ve anlaşılır olma özelliğinden uzak kalmıştır.

Eğitim bir süreçtir ve bu süreçte asıl olan, bireyin davranışlarının, toplumsal değerler çerçevesinde yine toplumun beklentileriyle eşleştirilerek istenilen değişimi gerçekleştirme çabalarıdır. Eğitim örgütlerinde değer oluşturma ve bu değerleri paylaşarak hayata geçirme süreci örgüt açısından önemli bir yer tutmaktadır. Ciddi toplumsal değişimlerin yaşandığı, İslam karşıtlığının arttığı günümüzde, yaşanan değer krizlerine ve belirsizliklere ülkemiz adına çözüm sunabilecek yapılar arasında İmam-Hatip okullarının yer alması ve bu okulların belirledikleri değerlerin hem toplum hem de İslam öğretisi açısından oldukça önemli olduğu söylenebilir. Toplumda sağlıklı ve hakikatlere dayalı bir din anlayışının yaşanması ve gelişmesinde İmam-Hatip Liselerinin rolü büyüktür. “Din eğitimi”, “sürekli gelişim”, “güven”, “başarılı olma” ve “sevgi” temel değer ifadeleri İmam-Hatip Liselerinin hepsinde bulunmaktadır. İyi ifade edilmiş bir değerler bildiriminin kurumun vizyonunu gerçekleştirmesini sağlayacak sistem ve süreçleri desteklemesi gerektiği (DPT, 2006) düşünülürse çalışmada en çok rastlanan bu değer ifadelerinin söz konusu durumla uyum sağladığı görülmektedir. İmam-Hatip öğrencileri ve mezunlarının; din bilgisine hâkim, güvenilir, yenilikçi olmasıyla birlikte, gelecekte dini konuları istismar edebilecek grup ya da bireylerin varlığına izin vermeyeceği de düşünülmektedir. Ayrıca 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda yer alan genel amaçlarla çalışmada stratejik planları incelenen okulların temel değerlerinin tutarlı olduğu görülmektedir. Ancak, değerler arasında sık rastlanan ifadeler arasında yer alan “öğrenmeyi öğrenen bireyler yetiştirmek” ve “öğrenmeyi öğrenen bir kurum olmak” misyon ve vizyon ifadeleriyle daha fazla örtüşen bir hedef olduğundan bu ifadelerin vizyon ve misyon ifadeleri arasında da yer bulmasının gerektiği düşünülmektedir. İmam-Hatip Liselerinin değer ifadelerine bakıldığında görülmektedir ki, bazı ifadeler değer ifadesinden

çok, misyon ifadesi özelliği taşımaktadır. Bu da okulların değerlerin ne olduğu ile ilgili bilgilerinde eksiklik olduğu; değerler ile vizyon, misyon ifadelerinin karıştırıldığı; ya da değer oluşturma konusunun ciddiye alınmadığı; değerlerin sadece stratejik planda veya internet sitesinde görülmesi maksadıyla oluşturulduğu sonucunu akla getirmektedir. İmam-Hatip Liselerinin toplumun kendilerinden beklenen işlevleri yerine getirebilmesi büyük ölçüde toplumun bu okullara güven duymasına bağlıdır. Bu da İmam-Hatip Liselerinin içinde yer aldıkları çevrenin geliştirilmesinde üstlendikleri sorumluluğu ortaya koymaktadır. Bu nedenle İmam-Hatip Liselerinde değer oluşturma süreci ciddiye alınmalı; örgütün kimliği, felsefesi, varoluş amacı ve toplumsal değerleri göz ardı edilmeksizin bu süreçte planlı bir şekilde ilerleme kaydedilmelidir. Ayrıca belirlenen değerler tüm örgüt paydaşları tarafından benimsenmeli, bu değerlerden taviz vermeme adına çaba sarf edilmelidir.

Bu çalışma Bursa ili Osmangazi ilçesindeki İmam-Hatip Liselerinin vizyon, misyon ve değerlerinin çözümlenmesi ile sınırlıdır. Elde edilen bulguların genellenebilirliğinin artırılması için farklı illerde benzer çalışmalar yapılabilir. Ayrıca, bundan sonra yapılacak çalışmalarda, İmam-Hatip Liseleri ile diğer lise türlerinin stratejik planları karşılaştırılabilir, okullardaki misyon, vizyon ve temel değer ifadelerinin belirlenme sürecinin ne şekilde işlediği, belirlenen misyon, vizyon ve temel değer ifadelerinin paylaşılma biçimi, okul paydaşlarının okulların misyon, vizyon ve temel değerleri hakkındaki görüşleri belirlenmeye çalışılabilir.

Kaynakça

- Abelman, R., & Dalessandro, A. (2008). The institutional vision of community colleges. *Community College Review*, 35(4), 306-335.
- Altınkurt, Y. ve Yılmaz, K. (2011). İlköğretim ve ortaöğretim okullarının vizyon, misyon ve değerleri ile ilgili bir çözümleme. *Akademik Bakış Dergisi*, 23.
- Arslan, M. M. (2007). Türk devlet üniversitelerinde değerlerin analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 729-742.
- Aydın, İ. (2002). *Yönetmelik, mesleki ve örgütsel etik*. Ankara: Pegem A.
- Aytaç, T. (2003). *Okul vizyonu nedir? Nasıl geliştirilir? Yönetimde çağdaş yaklaşımlar*. Ankara: Anı.
- Balcı, A. (2005). *Eğitim yönetimi terimleri sözlüğü*. Ankara: Tek Ağaç.
- Başfıncı, Ş. Ç. (2008). Bir pazarlama iletişim medyası olarak web ortamında içerik analizi yapmanın güçlükleri ve olası çözüm önerileri. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi*, 19(61), 52-71.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bryson, John M. (2004). *Strategic planning for public and nonprofit organizations: A guide to strengthening and sustaining organizational achievement*. San Francisco: Jossey-Bass.
- DPT (2006). *Kamu idareleri için stratejik planlama kılavuzu*. (2. Baskı). Ankara: DPT Yayını.
- Erçetin, Ş. (2000). *Lider sarmalında vizyon*. Ankara: Nobel.
- Eren, E. (1998). *Stratejik yönetim*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Gülşen, H.A. (2013). *Stratejik planlama ve uygulanabilirliği: Milli Eğitim Bakanlığı örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı.
- Gürer, H. (2006). Stratejik planlamanın temelleri ve Türk kamu yönetiminde uygulanmasına yönelik öneriler. *Sayıştay Dergisi*, 63, 91-105.
- Irby, B., Brown, G., & Yang, L. L. (2006). Values of organizations and leadership. In F.W. English (Ed.). *Encyclopedia of educational leadership and administration* (p.1052-1053). California: Sage Publications Ltd.
- Kılıç, M. (2010). Stratejik yönetim sürecinde değerler, vizyon ve misyon kavramları arasındaki ilişki. *Sosyoekonomi Dergisi*, 6(13), 91- 93.
- Kıncal, R. Y. ve Işık, H. (2005). Elementary school principals' level of practicing democratic values. *International Journal of Educational Reform*, 14(3), 338-345.
-
-

- Küçüksüleymanoğlu, R. (2008). Stratejik planlama süreci. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(2), 403-412.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2007). *Planlı okul gelişim modeli* (4. Baskı). Ankara: MEB EARGED Yayını.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2009). *Eğitimde stratejik planlama "makaleler"*. Ankara: Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2017). *Ortaöğretim kurumları yönetmeliği*. Ankara: MEB Yayını.
- Morphew, C. C. & Hartley, M. (2006). Mission statements: A thematic analysis of rhetoric across institutional type. *Journal of Higher Education*, 77(3), 456-471.
- Özdem, G. (2011). Yükseköğretim kurumlarının stratejik planlarında yer alan vizyon ve misyon ifadelerinin analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 1873-1885.
- Özden, Y. (2008). *Eğitimde yeni değerler* (8. Baskı). Ankara: Pegem A.
- Sezgin, F. (2006). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin bireysel ve örgütsel değerlerinin uyumu* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul hayatında var olan ve olması düşünülen sosyal değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(2), 227-259.
- Yılmaz, K. (2006). *İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerine göre kamu ilköğretim okullarında bireysel ve örgütsel değerler ve okul yöneticilerinin okullarını bu değerlere göre yönetme durumları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, K. (2007). İlköğretim okulu yönetici ve öğretmenlerinin değerlere göre yönetim ile ilgili görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 13(52), 639-664.
- Yılmaz, K. (2008). *Eğitim yönetiminde değerler*. Ankara: Pegem A.
- Yılmaz, K. ve Altındağ, K. (2011). İlköğretim ve ortaöğretim okullarının vizyon, misyon ve değerleri ile ilgili bir çözümleme. *Akademik Bakış Dergisi*, 23, 2-6.
- Yolcu, K. (2014). *Stratejik planlama olgusunun ortaöğretim kurumlarında algılanışı: Bartın ili örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Karabük.
-